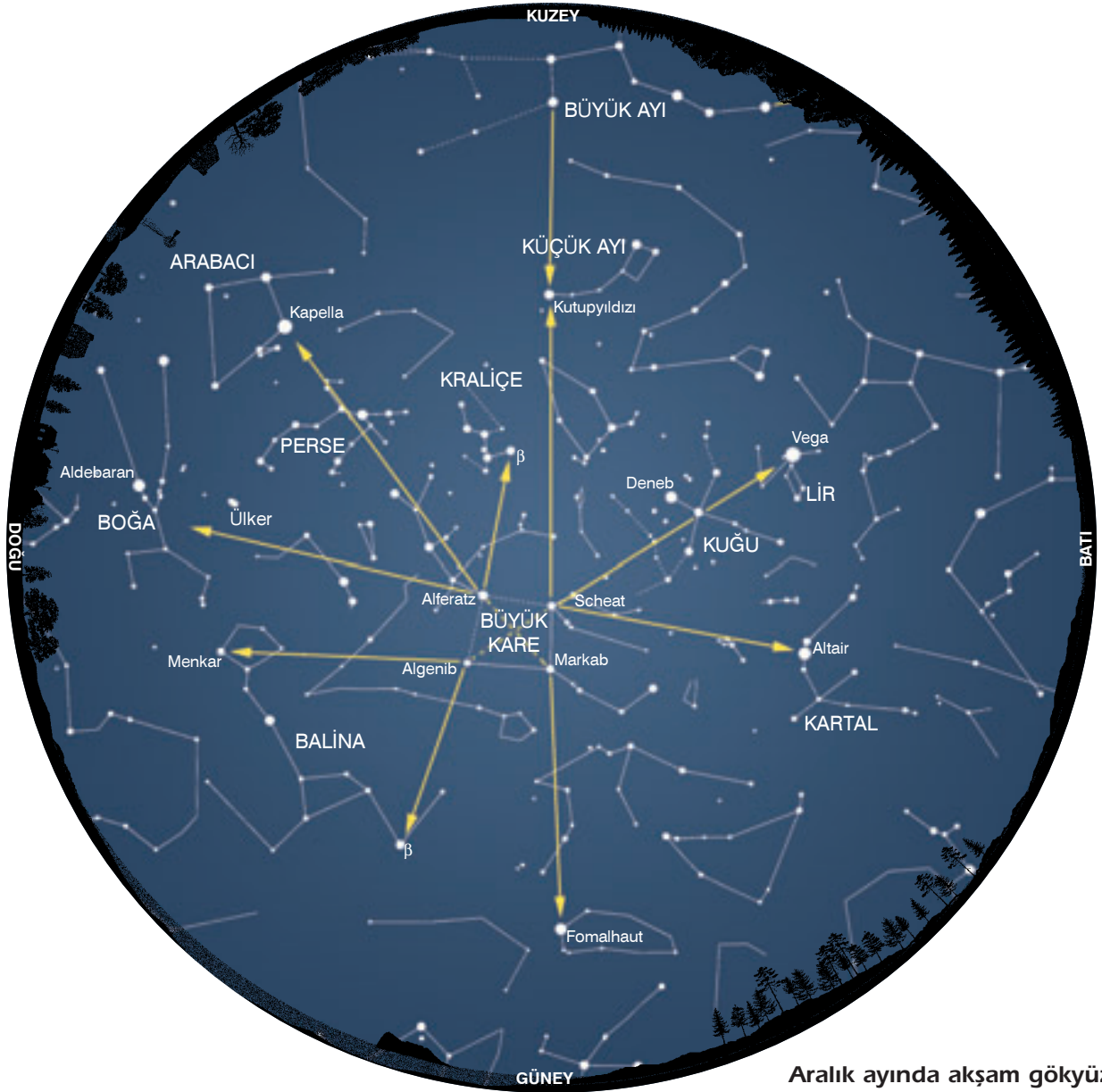

Gökyüzündeki Yol Göstericiler

Aralık ayında akşam gökyüzü

Amatör gökbilimcilik bir tutkudur. Kimi yalnızca yıldızlara, takımyıldızlara bakmaktan hoşlanırken, kimi gökyüzünün derinliklerine dalar. Ancak, ister yeni başlayan isterse deneyimli bir gökyüzü gözlemcisi olalım, gök cisimlerinin yerini gökyüzünde kolayca bulabilmek için, bazı işaretçi yıldızlardan, takımyıldızlardan yararlanırız.

Büyük Ayı, bir kepçeye benzeyen şekliyle hemen hepimizin tanıdığı bir takımyıldız. Onun yardımıyla Kutupyıldızı'nı, dolayısıyla da kuzeyi kolayca bulabiliriz. Bu kepçenin kazana dalan kenarını oluşturan iki yıldızdan, kepçenin içinin baktığı yöne doğru ilerlediğimizde, doğruca Kutupyıldızı'na gideriz. Tıpkı Büyük Ayı gibi, bize gökyüzünde yol gösteren başka şekiller de bulabiliriz. Bunlardan biri de Büyük Kare. Bu günlerde hava karardıktan sonra tam tepemizde bulunan Büyük Kare, yola çıkmak için güzel bir başlangıç noktası.

Büyük Kare, gökyüzüne başımızı kaldırdığımızda Büyük Ayı Takımyıldızı gibi hemen tanıyabileceğimiz şekillerden biri. Birbirine yakın parlaklıklarda dört yıldızın oluşturduğu bu kareye "büyük" denmesinin nedeniyse, gökyüzünde gerçekten geniş sayılabilecek bir alan kaplaması. Aslında Büyük Kare başlı başına bir takımyıldız değil; Kanatlı At Takımyıldızı'nın gövdesini oluşturuyor. Pek de parlak olmayan yıldızlardan oluştuğu halde, gökyüzünde kolayca bulunabilir. Bunda belirgin şeklinin yanı sıra, çevresindeki ve içindeki yıldızların onu oluşturan yıldızlardan çok daha sönük olmalarının da payı var.

Şimdi gelelim Büyük Kare'nin bize nasıl yardımcı olacağına. Karenin yıldızlarını kullanarak çizeceğimiz çeşitli doğrular, bizi gökyüzündeki bazı parlak yıldızlara götürecektir.

Önce, doğu kenarından kuzeye uzanan bir doğru çizerek başlayalım. Bu bizi Kraliçe Takımyıldızı'na, yani gökyüzündeki W'ya götürür. Çizginin hemen yanından geçtiği yıldız β Kraliçe olarak adlandırılıyor. Kraliçe Takımyıldızı da bu ay en iyi gözlenebilecek takımyıldızlar arasında yer alıyor. Karenin aynı kenarını bu kez ters yöne, yani güneye doğru uzattığımızda, Balina Takımyıldızı'nın pek de parlak olmayan "parlak" yıldızlarından birine, β Balina'ya ulaşabiliriz.

Karenin kuzeyindeki kenarından, batıya doğru bir çizgi çizdiğimizde, Kartal'da yer alan Altair'e ulaşırız. Altair, Lir Takımyıldızı'ndaki Vega ve Kuğu'daki Deneb'le birlikte yaz üçgeninin köşelerini oluşturan yıldızlardan biri. Her ne kadar kış mevsimine girmiş olsak da, akşamın ilk saatlerinde Yaz Üçgeni hâlâ gökyüzünde yeterince yüksek konumda bulunuyor.

Aynı kenarı (kuzey kenarı) ters yöne, doğuya uzattığımızda Boğa'ya ulaşırız. Boğa'nın en parlak yıldızı olan Aldebaran, kırmızımsı rengiyle hemen dikkati çeker. Aldebaran yardımıyla, Boğa'nın başını oluşturan "V" şeklini kolayca bulabiliriz.

Şimdi gelelim batı kenarına. Bu kenarı güneye doğru uzatıp iyice aşağı inersek, Güney Balığı'nda yer alan parlak yıldız Fomalhaut'a ulaşırız. Yaklaşık bir kadir parlaklığa sahip olan bu yıldız akşam hava karardığında en yüksek konumunda oluyor. Ters yöne, kuzeye doğru gidersek Kutup Yıldızı'na ulaşırız.

Karenin güney kenarını doğuya doğru uzattığımızda, Balina'nın yıldızlarından Menkar'a ulaşırız. Ama, gökyüzünün parlak yıldızlarına göre sönük kaldığı için, bu yıldızı seçmek zor olabilir.

Şimdi de köşegenlere bakalım. Güneybatı köşesinden kuzeydoğu köşesine doğru çizeceğimiz köşegeni uzatırsak, Arabacı'da yer alan ve gökyüzünün en parlak yıldızlarından biri olan Kapella'ya ulaşırız. Öteki köşegeni, güneydoğu köşesinden kuzeybatı köşesine doğru çizeceğimiz köşegeni, uzattığımızda, Kuğu'nun en parlak yıldızı olan Deneb'in yakınından geçerek, Lir'in en parlak yıldızı Vega'ya ulaşırız.

Yandaki haritaya baktığınızda, yönlerin alışkın olduğumuz yer haritalarıyla tam olarak çakışmadığını görebilirsiniz. Çünkü, bu bir yer haritası değil, gökyüzü haritası. Eğer haritayı ters çevirip başınızın üzerine kaldırırsanız, haritadaki yönler gerçek yönlerle tam olarak çakışır. Ancak, haritayı bu şekilde kullanmak zordur. Deneyim kazandıkça, haritayı masa üstünde de kullanmanın aslında daha rahat olduğunu göreceksiniz.

Sözünü ettiğimiz tüm bu yıldızlar, gökyüzü haritasında görülebilir. Ancak, gökyüzünün genel görünümünü veren haritalara bu türden yol gösterici çizgileri çizerseniz sizi biraz yanıltabilirler. Çünkü, kubbe (yarım küre) biçiminde olan gökyüzünü kâğıda aktarırken biçimi bir miktar bozulur. Bu yöntemi gökyüzüne uygularken, bir cetvel ya da iki elinizle gerdiğiniz bir ip kullanabilirsiniz.